

پژوهش‌های حقوقی

شماره ۱۴

هزار و سیصد و هشتاد و هفت - نیمسال دوم

مقالات

- دیوان کیفری بین‌المللی و صدور قرار جلب «عمر البشیر»
 - قتل و صدمه بدنی در منازعه
 - تحقیق و توسعه فناوری نانو از نگاه حق بر سلامتی
 - چالش‌های مفهوم رزمنده در حقوق بشردوستانه بین‌المللی
 - ادغام شرکت‌های تجاری از منظر قوانین ایران
 - تحریم هوایی ایران با رویکردی به کنوانسیون شیکاگو
- موضوع ویژه: چالش‌های معاملات املاک در نظام حقوقی ایران
- نقش سند رسمی در بیع املاک
 - جایگاه دفاتر اسناد رسمی در تنظیم معاملات املاک و خلأهای حقوقی آن
 - چالش‌ها و نارسایی‌های موجود ناشی از درج قیمت منطقه‌ای به جای قیمت واقعی
 - ماهیت حقوقی پیش‌فروش آپارتمان و راهکارهای ثبت رسمی آن
 - تحلیل حقوقی دعوای اثبات مالکیت
- نقد: لایحه قانون تجارت
- نقد شیوه قانون‌نویسی در لایحه قانون تجارت
 - تأملاتی در خصوص لایحه قانون تجارت مصوب تیرماه ۱۳۸۴ هیأت وزیران
 - بررسی انتقادی ابواب یکم تا ششم لایحه قانون تجارت
 - نقد مقررات ابواب پنجم و هفتم لایحه قانون تجارت
 - نگاهی به مقررات لایحه قانون تجارت در باب ضمانت مستقل
 - نقد و بررسی ادغام شرکت‌های تجاری در لایحه قانون تجارت

http://jlr.sdil.ac.ir/article_43695.html

مجله پژوهش‌های حقوقی (علمی - ترویجی)، شماره ۱۴، نیمسال دوم ۱۳۸۷
صفحات ۱۵۵ الی ۱۷۲، تاریخ وصول: ۱۳۸۷/۳/۲۰، تاریخ پذیرش: ۱۳۸۷/۱۱/۱۰

ادغام شرکت‌های تجاری از منظر قوانین ایران

صبا حقیقت*

چکیده: ادغام شرکت‌های تجاری به جنبه‌های مختلف سرمایه‌گذاری، استراتژی و مدیریت اشخاص حقوقی اشاره می‌کند و هدف از آن گسترش اقداماتی است که در اغلب موارد به توسعه دراز مدت در سوددهی آنها منجر می‌شود. بسیاری بر این باورند که وجود ادغام‌ها و فعالیت‌های ناشی از آن منجر به ایجاد صنایع بزرگ انحصاری می‌شود که نهایتاً به حال مصرف‌کنندگان سودمند نخواهد بود، اما باید اعتراف کرد که نتیجه در همه موارد یکسان نیست و در بسیاری از موارد اندوخته مصرف‌کنندگان و کارفرمایان تجاری با این اقدام‌ها غنی‌تر گردیده است. لذا اغلب کشورها از جمله ایران به منظور شکوفایی اقتصادی ملی نیازمند قوانینی هستند که در عین شفاف و جذاب ساختن محیط کسب و کار، با توجه به ویژگی‌های ملی و در تعامل با تحولات اقتصاد جهانی، از حقوق فعالان این عرصه پشتیبانی کنند.

کلیدواژه‌ها: ادغام، شرکت‌های تجاری، انحصار، قانون‌گذار

مقدمه

جهانی شدن بازارهای تجاری و به تبع آن برقراری اصول نظام اقتصاد رقابتی جوامع، سازمان‌ها و بنگاه‌ها را بر آن داشته تا به منظور کاهش زیان‌های ناشی از این جریان و ادامه بقای حیات خویش ناگزیر از پذیرش شرایط جدید و محیط رقابتی با بهره‌گیری

* کارشناس ارشد حقوق تجارت بین‌الملل

از ابزارها و سازوکارهای مختلف باشند.

شاید به جرأت بتوان گفت در این راستا «مشارکت» شرکت‌های بزرگ تجاری بزرگ‌ترین دستاورد چند دهه گذشته در زمینه اقتصاد جهانی بوده است. مشارکت در کارها که ابتداء با مشارکت کارگران در امور به طرق مختلف از جمله سهامدار کردن و نظرخواهی از آنها (با اجراء نظام پیشنهادها) شروع شد، هم اکنون به مشارکت میان شرکت‌ها به صور گوناگون ارتقا یافته است که از آن میان ادغام شرکت‌های تجاری موضوع بحث ما را تشکیل می‌دهد.

ادغام عبارت است از ترکیب دو یا چند شرکت تجاری که در آن غالباً واحد تجاری برتر واحد کوچک‌تر و انفعالی‌تر را جذب می‌کند و یا منجر به تشکیل شرکت مستقل و جدیدی می‌شود. در این میان شخصیت حقوقی شرکت تجاری ادغام‌شونده محو شده و از بین می‌رود به نحوی که کلیه دارایی‌ها و تعهدات آن به شرکت ادغام‌کننده اعم از شرکت بازمانده یا جدیدالتأسیس منتقل شده و استقلال مدیریتی خود را به نفع شرکت دیگر یا شرکت جدید از دست می‌دهد.

وجود دلایل متعددی مانند میل به رشد، ترکیب فرایند تولید، تملک تسهیلات بازاریابی، افزایش ارزش سهام و غیره در این رابطه سبب ترغیب شرکت‌ها در ورود به عرصه ادغام است. با بهره‌گیری از مقررات ادغام و تمرکز، شرکت‌ها می‌توانند با کمترین هزینه از امکانات، فناوری و مدیریت سایر شرکت‌ها استفاده نمایند و در نتیجه طرح‌های بزرگ اقتصادی را که نیاز به همفکری و سرمایه بسیار دارد، عملی نمایند و محصولاتی با بهترین کیفیت و بالاترین کمیت ممکن را تولید کنند.

در مقابل ادغام‌ها بعضاً می‌توانند منجر به انحصار بر بازار عرضه و مصرف شده و نتیجتاً با ایجاد اختلال در رقابت بازار مشترک، موجب حذف رقبا گردند. در واقع انحصارگری این قدرت را در اختیار شرکت می‌گذارد که قیمت را به نفع خود تثبیت یا کنترل کند، تولید را کاهش دهد و به طور قابل ملاحظه‌ای مستقل از رقبای خود عمل نموده و از آنها پیشی گیرد. در چنین صورتی این‌گونه ادغام‌ها به عنوان اقدام ضدرقابتی تلقی خواهند شد.

در ایران روند حوادث و وقایع کشور و مباحثات مجلس شورای اسلامی به وضوح حکایت از آن دارد که مقنن به منظور همگامی با نظام اقتصادی مذکور به تدوین قوانین

و مقرراتی در این زمینه مبادرت ورزیده است و تلاش نموده تا با معرفی ادغام، آثار و شرایط شکل‌گیری آن و در نهایت شناساندن نهادهای نظارتی در این راستا خود را با قافله جهانی شدن اقتصاد همراه سازد. در حقوق ایران تا سال ۱۳۸۰، صرفاً مقررات کلی و پراکنده در این زمینه ملاحظه می‌شود که منحصر به شرکت‌های تعاونی و شرکت‌های دولتی بوده است، تا آنکه قانون‌گذار در ماده ۳۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۹، دولت را مکلف می‌کند که اقدامات قانونی مقتضی را برای لغو انحصار و جلوگیری از فعالیت‌های انحصارگرانه معمول نماید. این امر قانون‌گذار را بر آن داشت که به جبران این نقیصه اقدام کند و به تدوین قوانینی در این زمینه همت گمارد. لذا از سال ۱۳۸۰ با تصویب مقرراتی در خصوص مالیات شرکت‌های درگیر در ادغام روند قانون‌گذاری خود را آغاز نمود، و با تصویب بند الف ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ و سپس قانون اجراء سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی مصوب ۱۳۸۷^۱ به تکمیل قوانین خود در زمینه ادغام همت گماشت. هر چند در این راستا لوایح متعددی نیز تقدیم مجلس شد که هر کدام به دلایلی رد گردید، اما همواره امید به تدوین مقررات جامع‌تر وجود خواهد داشت.

۱- تعریف ادغام و انواع آن

قانون‌گذار ایران در تعریف خویش از ادغام سعی نموده تا از معنای لغوی آن دور

۱. از ماده ۴۴ تا ۸۵ این قانون که به بحث ادغام شرکت‌ها و نظارت بر آنها با هدف جلوگیری از شکل‌گیری انحصار اختصاص دارد، قبلاً به صورت لایحه‌ای مستقل با نام لایحه جامع تسهیل رقابت و کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۱ به مجلس شورای اسلامی ارائه شده بود. این فصل در لایحه اجراء سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی گنجانده نشده بود و دلیل آن، ارائه پیشین این مواد در قالب لایحه‌ای مستقل تحت عنوان مذکور به مجلس شورای اسلامی بوده که به تصویب مجلس نرسید. با توجه به اینکه سیاست‌ها و اهداف فوق‌الذکر برای اجراء نیازمند قوانین منسجم و یکپارچه‌ای می‌باشند که باید در یک مجموعه مورد تصویب قرار گیرند و در غیر این صورت اجراء آنها به تعویق می‌افتد، اعضای کمیسیون ویژه اصل ۴۴ با گنجاندن متن نهایی شده لایحه تسهیل رقابت و منع انحصار توسط کمیسیون اقتصادی مجلس در لایحه اصل ۴۴ گام مؤثری در این رابطه برداشتند.

نماند؛ لذا در نخستین تعریف، ارائه شده در آیین‌نامه اجرائی ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۸۳/۹/۱^۲ چنین بیان می‌دارد:

«مفهوم ادغام یا ترکیب شرکت‌ها از لحاظ مقررات مالیاتی به دو صورت ذیل می‌باشد:

الف) انتقال دارایی‌ها و بدهی‌های یک یا چند شرکت به یک شرکت دیگر که شرکت موجود نامیده می‌شود، به طوری که شرکت‌های ادغام‌شونده منحل می‌شوند اما شرکت موجود نام و هویت خود را حفظ کرده و دارایی و بدهی آن به میران جمع دارایی و بدهی شرکت‌های ادغام‌شونده افزایش می‌یابد.

ب) انتقال دارایی‌ها و بدهی‌های یک یا چند شرکت به شرکت جدید، به طوری که شرکت ادغام‌شونده منحل شده و میزان دارایی‌ها و بدهی‌های شرکت جدید معادل جمع دارایی‌ها و بدهی‌های شرکت ادغام‌شونده خواهد بود.»

اگر چه شناسایی نهاد ادغام در این آیین‌نامه صرفاً از جهت تعیین میزان و نحوه پرداخت مالیات متعلق به افزایش سرمایه شرکت‌های در هم ادغام شده و همچنین مالیات بر درآمد سهامداران یا سهم‌الشرکه اعضاء این شرکت‌ها است، اما این امر منجر به ارائه تعریف مفهوم ادغام شرکت‌ها در ماده ۱ آیین‌نامه اجرائی ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم گردید که به موجب بند (ز) ماده اخیر مصوب ۱۳۸۰، این آیین‌نامه می‌بایست توسط هیأت وزیران حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این اصلاحیه به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و صنایع و معادن تدوین می‌گردید.

هر چند به نظر می‌رسد قانون‌گذار صرفاً از منظر مالیاتی به تعریف ادغام اقدام نموده است، اما باید گفت تعریف مذکور، نگرشی حقوقی است به ادغام که در نظام‌های مختلف قانون‌مدار از نهاد فوق‌الذکر ارائه می‌شود و از آنها با عنوان ادغام یک‌جانبه (ساده) و ادغام دوجانبه (ترکیبی) یاد می‌کنند.^۳

۲. بند «ز» ماده ۱ آیین‌نامه اجرائی ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم

۳. در حقوق آمریکا که پیشگام سایر کشورها در وضع قوانین و مقررات مربوط به ادغام و جامع‌ترین آنها در این زمینه است، ادغام از دیدگاه مالیاتی به دو دسته تقسیم می‌شود:

۱. معاملات ادغام‌گونه

دیگر آنکه لازمه تحقق ادغام ترکیبی مذکور در بند «ب» ماده ۱ آیین‌نامه، حضور و مداخله دو یا تعداد بیشتری شرکت تجاری است تا بتوانند از طریق ترکیب با یکدیگر و از دست دادن شخصیت حقوقی‌شان شرکت جدیدی را تأسیس کنند و تبدیل یک شرکت به شرکت دیگر ادغام محسوب نمی‌شود؛ لذا ضرورت اصلاح این بند توسط قانون‌گذار به خوبی محسوس است.

بند «الف» ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ نیز در جهت ارتقای سطح و جذب فناوری‌های برتر در بخش‌های مختلف اقتصادی، دولت را موظف به اعمال دو اقدام اساسی در این راستا دانسته و در نخستین گام ادغام شرکت‌ها و تشکیل مؤسسات بزرگ را سرمنشأ این تحول اقتصادی به شمار می‌آورد. لذا در بند «الف» خود با اشاره به شرایط شکل‌گیری و آثار ادغام کلیه شرکت‌های تجاری بیان می‌کند:

«برای ادغام شرکت‌ها، بنگاه‌ها و شکل‌گیری شرکت‌های بزرگ اقدام‌های ذیل مجاز است:

ادغام شرکت‌های تجاری موضوع باب سوم «قانون تجارت» مادام که باعث ایجاد تمرکز و بروز انحصار نشود، به شکل یک‌جانبه (بقای یکی از شرکت‌ها، شرکت

معاملات ادغام‌گونه قراردادهایی هستند که طبق توافق طرفین، سهامداران در مقابل از دست دادن حقوق خود، سهام شرکت سهامی ادغام‌کننده را به دست می‌آوردند. توافق مذکور در طرح ادغام مندرج می‌گردد و در صورت تحقق چنین قراردادی به آن ادغام سهام در مقابل سهام گفته می‌شود. اثر چنین توافقی آن است که سهامداران شرکت سهامی ادغام‌شونده، غیر از سهام شرکت ادغام‌کننده نمی‌توانند وجه یا مال دیگری را دریافت کنند. در مقررات مالیاتی کشورها اصولاً در صورت وقوع چنین ادغامی سهامداران دریافت‌کننده سهام شرکت ادغام‌کننده، از پرداخت مالیات معافند. زیرا فرض بر این است که سهامداران جدید وضعیت حقوقی خود را به عنوان سهامدار حفظ می‌کنند و هیچ‌گونه وجه یا مالی دریافت نمی‌کنند که مشمول مالیات گردد. تنها تفاوت آن در این است که قبل از ادغام سهامدار شرکت سهامی ادغام‌شونده بوده اند و بعد از ادغام سهامدار شرکت سهامی ادغام‌کننده می‌شوند.

۲. معاملات فروش‌گونه

در قراردادهای فروش‌گونه سهامداران شرکت ادغام‌شونده به جای دریافت سهام شرکت سهامی ادغام‌کننده وجه نقد یا مال دیگری اعم از منقول یا غیر منقول کسب می‌کنند که در این صورت سهامدار به دلیل کسب درآمد مشمول مقررات مالیاتی خواهد شد. زیرا با انجام ادغام وضعیت حقوقی سابق خویش را به عنوان سهامدار از دست داده و با اخذ وجه نقد یا مال دیگر رابطه آنها به طور کلی با شرکت‌های طرف قرارداد ادغام اعم از ادغام‌کننده و ادغام‌شونده قطع می‌شود و مانند آن است که سهامداران سهام خود را فروخته باشند.

پذیرنده) و دو جانبه (ایجاد شخصیت حقوقی جدید، شرکت جدید) ...»

اساسی‌ترین ایراد وارده بر بند مذکور این است که قانون‌گذار در ابتداء آن بدون ارائه تعریف جامعی از ادغام و ماهیت آن، به بیان انواع ادغام از دیدگاه حقوقی پرداخته است و فرض را بر آگاهی مخاطب و شناخت وی از این نهاد قرار داده است. حال آنکه نقص و اجمال قوانین موجود تا آن زمان در خصوص ادغام بر فرض قانون‌گذار خدشه وارد می‌کند و آیین‌نامه اجرائی قانون مالیات‌های مستقیم نیز به دلیل ایرادات و محدودیت‌های به ظاهر موجود در آن، نمی‌تواند سبب رفع ایراد مذکور در فوق گردد. قانون اجراء سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵- که از این پس با نام قانون اجرائی اصل ۴۴ از آن یاد می‌کنیم- ادغام را عبارت می‌داند از «اقدامی که بر اساس آن یک یا چند شرکت ضمن محو شخصیت حقوقی خود، شخصیت حقوقی واحدی تشکیل دهند یا در شخصیت دیگری محو گردند.»^۴

هرچند در این تعریف به محو شخصیت حقوقی یک یا همه شرکت‌های درگیر در ادغام که مهمترین خصیصه ادغام است، اشاره شده اما همان طور که می‌بینیم تعریف مذکور صرفاً دو گونه متفاوت ادغام را برشمرده و فاقد خصوصیت جامع و مانع بودن که لازمه هر تعریف است، می‌باشد. بنابراین به نظر ضروری می‌آید که در تعریف مذکور به وجوهی از ادغام اشاره شود که ضمن دربرگرفتن کلیه ویژگی‌های موجود در این نهاد حقوقی - اقتصادی، سبب تمایز آن با سایر نهادهای مشابه گردد.

انتقال دارایی‌ها، دیون و تعهدات و به عبارت جامع‌تر انتقال کلیه حقوق و تکالیف از شرکت ادغام‌شونده به شرکت ادغام‌کننده و نیز از دست دادن استقلال مدیریتی شرکت ادغام‌شونده به نفع شرکت ادغام‌کننده از جمله آثاری است که در تعریف ادغام شرکت‌های تجاری قابل اشاره است.

از سوی دیگر در تعریف فوق کاربرد کلمه «اقدام» نمی‌تواند گویای ماهیت حقوقی ادغام باشد. بنابراین مناسب‌تر آن است که با توجه به آنکه ادغام از توافق دو اراده حاصل می‌شود، مفهوم قرارداد و یا عمل حقوقی را که اعم از آن است، جایگزین اقدام

۴. بند ۱۶ ماده ۱ قانون اجراء سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی.

نمائیم. این امر همان چیزی است که در لایحه جامع تسهیل رقابت و کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات مورد توجه تدوین‌کنندگان این لایحه قرار گرفته بود.^۵

۲- شرایط شکل‌گیری ادغام

شرایطی که صحت و اعتبار یک قرارداد را تضمین می‌کند به دو دسته تقسیم می‌گردد: دسته نخست شرایط اساسی است که در همه قراردادهای ادغام عمومیت داشته و با آن چه در ماده ۱۹۰ قانون مدنی ایران آمده^۶، مطابقت دارد. دسته دوم با عنوان شرایط اختصاصی قرارداد، شامل شروطی می‌گردد که رعایت آنها صرفاً در مورد بعضی از عقود و قراردادهای لازم است و تسری به همه معاملات ندارد. ما قصد بیان شرایط عمومی قرارداد را نداریم بلکه هدف از طرح این بحث، ذکر شرایطی است که منحصرأ به ادغام اختصاص دارد.

«برای ادغام شرکت‌ها، بنگاه‌ها و شکل‌گیری شرکت‌های بزرگ اقدام‌های ذیل مجاز است:

ادغام شرکت‌های تجاری موضوع باب سوم «قانون تجارت»... با تصویب چهار پنجم صاحبان سهام در مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت‌های سهامی یا چهار پنجم صاحبان سرمایه در سایر شرکت‌های تجاری موضوع ادغام مجاز خواهد بود...»^۷

همان طور که می‌دانیم به موجب ماده ۸۳ لایحه قانونی اصلاحی قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۴ «هرگونه تغییر در مواد اساسنامه یا در سرمایه شرکت یا

۵. بند ۱۰ ماده ۳ لایحه جامع تسهیل رقابت و کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات که وظیفه تدوین آن را هیأت وزیران بر عهده وزارت بازرگانی با همکاری وزارت امور اقتصاد و دارایی قرار داده بود، در تعریف ادغام چنین بیان می‌دارد: «ادغام: عمل حقوقی است که بر اساس آن دو یا چند شرکت ضمن محو شخصیت حقوقی خود، شخصیت حقوقی واحد و جدیدی تشکیل دهند یا یک یا چند شرکت با محو شخصیت حقوقی خود در شرکت دیگر جذب شوند.»

۶. برای صحت هر معامله شرایط ذیل اساسی است: ۱- قصد طرفین و رضای آنها؛ ۲- اهلیت طرفین؛ ۳- موضوع معین که مورد معامله باشد؛ ۴- مشروعیت جهت مورد معامله.

۷. بند «الف» ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

انحلال شرکت قبل از موعد منحصراً در صلاحیت مجمع عمومی فوق‌العاده می‌باشد،» که تصمیمات آن با اکثریت دو- سوم آراء حاضر در «جلسه رسمی»^۸ معتبر است.^۹

حال از آنجا که ادغام شرکت‌ها سبب انحلال پیش از موعد و محو شخصیت حقوقی شرکت شده و به تبع آن حقوق سهامداران یا دارندگان سهم‌الشرکه را متأثر می‌سازد، قانون‌گذار ضروری دانسته تا پیش از انجام ادغام، رضایت ایشان را کسب کند. اما به دلیل آنکه جلب رضایت کلیه دارندگان سهام و یا سهم‌الشرکه به‌ویژه در شرکت‌های بزرگ تقریباً امری غیرممکن است و مشکلاتی را بر سر راه توسعه شرکت‌های تجاری ایجاد می‌کند، لذا قانون‌گذار سعی نموده تا از طریق مجمع عمومی فوق‌العاده که نسبت به سایر مجامع عمومی نیاز به حضور و آراء بیشتری از سهامداران یا دارندگان سهم‌الشرکه دارد، به حل مشکل اقدام نماید. اما این بار بر خلاف قاعده کلی، در اکثریت لازم مجمع عمومی فوق‌العاده برای تصویب ادغام تغییر ایجاد نموده و آن را از میزان دو- سوم آراء حاضر در جلسه تا چهار- پنجم آراء صاحبان سهام یا سرمایه افزایش داده است. این تغییر به منظور جلوگیری از تضییع حقوق سهامدارانی در نظر گرفته شده است که در اقلیت مخالف قرار گرفته‌اند تا با استفاده از رویه موجود در راستای شکل‌گیری ادغام امکان جلب رضایت تعداد بیشتری از آنها فراهم باشد. هر چند با در نظر گرفتن این شیوه باز هم سهامداران مخالف وجود خواهند داشت. بهتر آن بود که قانون‌گذار به وضع مقرراتی جهت حمایت از این گروه اقدام می‌کرد. مانند حقوق امریکا که به سهامداران مخالف این حق را می‌دهد که با گرفتن وجهی برابر با ارزش منصفانه سهام از شرکت خارج شوند.

تا پیش از سال ۱۳۸۰ عملکرد قانون‌گذار در تقسیم‌بندی روش‌های ادغام در حقوق ایران به دو گونه اعطاء مجوز به مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت‌های تجاری و ادغام مستقیم دیده می‌شد. بدین معنا که در روش اول، قانون‌گذار اختیار ادغام را بر عهده شرکت‌های تجاری قرار داده و به آنها این اختیار را می‌داد که با رعایت شرایط خاصی

۸. ماده ۸۴ لایحه قانونی اصلاحی قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴: «در مجمع عمومی فوق‌العاده دارندگان بیش از نصف سهامی که حق رأی دارند باید حاضر باشند. اگر در اولین دعوت حد نصاب مذکور حاصل نشد، مجمع برای بار دوم و با حضور دارندگان بیش از یک سوم سهامی که حق رأی دارند رسمیت یافته و اتخاذ تصمیم خواهند نمود به شرط آنکه در دعوت دوم نتیجه دعوت اول قید شود.

۹. ماده ۸۵ لایحه قانونی اصلاحی قسمتی از قانون تجارت.

که مد نظر قانون‌گذار است، در یکدیگر ادغام شوند. بانک‌ها و شرکت‌های تعاونی از جمله این شرکت‌ها بودند.

در ادغام بانک‌ها قانون‌گذار طبق ماده ۳ و ۱۷ لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها مصوب ۱۳۵۸/۷/۷ به مجمع عمومی فوق‌العاده بانک‌ها اجازه داده بود، نسبت به گروه‌بندی و ادغام بانک‌ها اعم از بانک‌های تخصصی و تجاری اقدام کنند. در تبیین روش کار نیز مقرر شده بود مجموع سهام بانک‌های ادغام شده، سرمایه بانک جدید را تشکیل دهند^{۱۰} و کلیه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌های ادغام شده در یک گروه، جزء دارایی و بدهی مشترک بانک مزبور محسوب شده و بانک مذکور در مقابل اشخاص ثالث از هر جهت قائم مقام بانک‌های ادغام شده باشد.^{۱۱}

در مورد شرکت‌های تعاونی نیز قانون‌گذار از روش اول استفاده نموده بود. بدین معنا که به مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت‌های تعاونی اجازه داده در هر زمان که اراده کنند بتوانند با رعایت شرایط قانونی دست به ادغام بزنند. این مجوز به موجب ماده ۵۳ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ به شرکت‌های تعاونی اعطاء شده است.

در روش ادغام مستقیم قانون‌گذار خود مستقیماً وارد عمل شده و دو یا چند شرکت تجاری را در هم ادغام می‌کرد.

از جمله آنها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- ادغام شرکت‌های بیمه آریا، امید، پارس، تهران، توانا، حافظ، ساختمان و کار، شرق و ملی در شرکت بیمه دانا.^{۱۲}

- ادغام شرکت‌های تجاری تأسیسات جهانگردی، گشت‌های ایران، مرکز خانه‌های ایران و سازمان مراکز جهانگردی برای ورزش‌های زمستانی در سازمان مراکز ایرانگردی و جهانگردی.^{۱۳}

۱۰. ماده ۱۸ لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها مصوب ۱۳۵۸/۷/۷ چنین مقرر می‌دارد: «مجموع سهام بانک‌های ادغام شده سرمایه بانک جدید را تشکیل می‌دهد. سهام بانک‌های ادغام شده پس از محاسبات فنی و حقوقی به سهام بانک جدید تبدیل خواهد شد.»

۱۱. ماده ۲۰ لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها مصوب ۱۳۵۸/۷/۷.

۱۲. ماده ۱ قانون اداره امور شرکت‌های بیمه مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۳.

۱۳. ماده واحده لایحه قانونی ادغام شرکت‌های وابسته به وزارت اطلاعات و تبلیغات مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ چنین

- ادغام دو شرکت تجاری پرورش و تولید گوشت بوقلمون و شرکت تجاری جوجه‌کشی نارمک در شرکت تجاری طیور کشور.^{۱۴}

۳- آثار ادغام

ادغام قراردادی، پیچیده با آثاری متفاوت است که گستردگی پیامدهای آن دایره وسیعی را در بر می‌گیرد. این امر سبب شده تا علاوه بر آثاری که بر شرکت‌های سهامی طرف قرارداد می‌گذارد، حقوق سهامداران و مزد بگیران شرکت را نیز تحت تأثیر قرار دهد. در این قسمت ابتداء آثار ادغام را بر شرکت‌های تجاری طرف قرارداد و سپس بر حقوق سهامداران بررسی کرده و در پایان به بحث در خصوص آثار ادغام بر مزد بگیران می‌پردازیم.

۳-۱- آثار ادغام بر شرکت‌های درگیر در ادغام

۳-۱-۱- انتقال حقوق و تعهدات

بند الف ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بیان آثار ادغام مقرر می‌دارد:

«کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های موضوع ادغام به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید انتقال خواهد یافت و پس از ادغام شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید با توجه به نوع آن مطابق قانون تجارت اداره

مقرر می‌دارد: «۱- از تاریخ تصویب این لایحه قانونی ارکان تشکیل دهنده شرکت‌های تجاری تأسیسات جهانگردی، گشت‌های ایران، مرکز خانه‌های ایران و سازمان مراکز جهانگردی برای ورزش‌های زمستانی ادغام و سازمانی به نام سازمان ایرانگردی و جهانگردی به صورت شرکت تجاری وابسته به وزارت اطلاعات و تبلیغات ایجاد و جانشین شرکت‌های فوق می‌شود. کلیه کارکنان و بودجه و دارایی و دیون و تعهدات و همچنین سرمایه شرکت‌های مذکور به این سازمان منتقل خواهد شد ...»

۱۴. ماده واحده قانون ادغام شرکت‌های تجاری دولتی که در زمینه تولید و پرورش طیور فعالیت می‌نمایند مصوب ۱۳۷۱/۲/۲۹ در این ارتباط چنین مقرر می‌دارد: «از تاریخ تصویب این قانون از ادغام دو شرکت تجاری پرورش و تولید گوشت بوقلمون و شرکت تجاری جوجه‌کشی نارمک، شرکت تجاری طیور کشور تشکیل و کلیه اموال منقول و غیرمنقول، مطالبات، وجوه نقد و دیون و تعهدات دو شرکت فوق بر مبنای ارزش دفتری به شرکت تجاری طیور کشور منتقل می‌شود.»

خواهد شد....»

بر اثر ادغام کلیه اموال منقول و غیرمنقول، مطالبات، قراردادهای، دعاوی له و علیه شرکت، حقوق معنوی و نیز کلیه دیون و تعهدات شرکت تجاری ادغام‌شونده به شرکت تجاری ادغام‌کننده منتقل می‌شود و شرکت اخیر به عنوان قایم مقام عام شرکت ادغام‌کننده خواهد بود. این انتقال به حکم قانون و غیرارادی بوده و بنابراین لزومی به ذکر تک موارد فوق در قرارداد وجود ندارد، هر چند توافق بر خلاف آن امکان‌پذیر است. این امر را می‌توان از بند «ز» ماده ۱ آیین‌نامه اجرائی ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم نیز استنباط نمود.

۲-۱-۳- محو شخصیت حقوقی

همان‌طور که در تعاریف ارائه شده از ادغام نیز ذکر کردیم، انحلال شرکت ادغام‌شونده و محو شخصیت حقوقی شرکت اخیر از مهمترین آثار ادغام و از جمله وجوه ممیزه آن از سایر نهادهای مشابه دیگر است. اما تفاوت انحلال شرکت‌های تجاری بر اثر ادغام با انحلال شرکت‌های مذکور بنا بر سایر دلایل از جمله انقضای مدت شرکت و یا رأی دادگاه آن است که در مورد نخست نیازی به رعایت مقررات تصفیه وجود ندارد؛ بدین معنا که شرکت‌های ادغام‌شونده پس از ادغام وظیفه‌ای در خاتمه دادن کارهای جاری و اجراء تعهدات و وصول مطالبات و تقسیم دارایی‌ها ندارد، زیرا کلیه حقوق و تعهدات به حکم قانون به شرکت ادغام‌کننده منتقل می‌شود. بنابراین هرچند در قوانین مذکور تصریحی مبنی بدون نیاز به رعایت تشریفات تصفیه وجود ندارد، اما از آنجا که در هیچ یک از قوانین یاد شده به رعایت مقررات تصفیه در مورد شرکت‌های ادغام‌شونده اشاره نشده است، می‌توان نتیجه گرفت که ادغام موجب انحلال بدون تصفیه است.

۲-۳- آثار ادغام بر سهامداران یا دارندگان سهم‌الشرکه

۱-۲-۳- آثار ادغام بر اقلیت مخالف سهامداران یا دارندگان سهم‌الشرکه

قبلاً اشاره نمودیم که قانون‌گذار تصویب ادغام شرکت‌های تجاری را بر عهده مجمع عمومی فوق‌العاده آنها با اکثریت چهار پنجم سهامداران و یا صاحبان سرمایه قرار داده است. این امر سبب شده تا همواره اقلیت مخالف در پیشبرد نظرات خود ناموفق عمل

کنند. اما از آنجا که نادیده انگاشتن سهامداران اقلیت و عدم توجه به رأی و سلیقه آنان گاه سبب می‌شود که سهامداران اکثریت با تبانی با یکدیگر درصدد تضییع حقوق سهامداران اقلیت برآیند و بدون موافقت آنها در شرکتی ادغام شوند که موضوع و هدف آن مغایر با موضوع و هدف شرکت باشد، لذا مناسب است که قانون‌گذار به منظور جلوگیری از تضییع حقوق این دسته از دارندگان سهام یا سهم‌الشرکه به وضع مقررات حمایتی اقدام نماید. به عنوان نمونه همانند حقوق امریکا به سهامداران اقلیت اجازه دهد که با گرفتن وجهی معادل ارزش منصفانه سهام خود از شرکت خارج شوند.

متأسفانه سکوت قانون‌گذار ایرانی نسبت به این امر سبب ضعف وی شده است. با این حال شاید بتوان با تعمیم ماده ۲۷۶ لایحه اصلاحی قانون تجارت تا حدی در جهت رفع این مشکل اقدام نمود. بدین معنا که یک پنجم صاحبان سهام می‌توانند در صورت نقض مقررات شکلی یا قوانین ماهوی در شکل‌گیری ادغام از جانب رئیس هیأت مدیره یا مدیر عامل به نام و از طرف شرکت و به هزینه خود علیه رئیس یا تمام یا بعضی از اعضاء هیأت مدیره و مدیر عامل اقامه دعوا نمایند و جبران کلیه خسارات وارده به شرکت را از آنها مطالبه کنند.^{۱۵}

۲-۲-۳- پرداخت مالیات توسط سهامداران یا دارندگان سهم‌الشرکه

تعیین عوض برای سهامداران شرکت ادغام‌شونده در برابر آنچه در روند ادغام از دست می‌دهند و به نحو مؤثری حقوق آنان را کاهش می‌دهد، همواره یکی از مسائل اساسی مطروحه در شکل‌گیری ادغام بوده است. به عبارت دیگر شرکت‌های طرف قرارداد به هنگام تصمیم‌گیری، باید مشخص نمایند که سهامداران در قبال از دست دادن حقوق خود چه چیزی را دریافت می‌کنند و این عوض در کدام یک از قالب‌های تعریف شده

۱۵. بر طبق حقوق کامن‌لا، این دعوا به دعوی مشتق مشهور است. دعوی مشتق دعوایی است که در آن خواهان ذی‌نفع اصلی در دعوا نیست. این سیستم پیرو وضعیت ویژه شرکت‌های سهامی، به خصوص شرکت‌های سهامی عام به وجود آمده است. دعوی مشتق توسط سهامداران و به نام شرکت و در واقع برای شرکت به عمل می‌آید و آن غیر از دعوایی است که سهامداران به طور مستقیم و به نام خود مطرح می‌نمایند. به عبارت دیگر دعوی به نیابت از شرکت مطرح می‌شود و نهایتاً حکم صادره نیز له یا علیه شرکت صادر می‌شود و همه احکام و آثار دعوی مطروحه توسط نمایندگان قانونی شرکت در این مورد مترتب می‌شود. نک: محمد دمرچیلی، علی حاتمی و محسن قرایی، قانون تجارت در نظم حقوق کنونی، تهران، خلیج فارس، تابستان ۱۳۸۱، ص ۲۸۰.

که ممکن است به صورت سهام، اوراق قرضه و وجه نقد و یا هر مال دیگر باشد، قرار خواهد گرفت.

در مقررات مالیاتی بسیاری از کشورها از جمله ایران در صورتی که دارندگان سهام در ازاء از دست دادن سهم خویش در شرکت ادغام‌شونده، سهام شرکت ادغام‌کننده را به دست آورند، از پرداخت مالیات معافند. زیرا فرض بر این است که صاحبان جدید سهام یا سرمایه وضعیت حقوقی خود را به عنوان سهامدار حفظ می‌کنند و هیچ‌گونه وجه یا مالی دریافت نمی‌کنند که مشمول مالیات گردد. تنها تفاوت آن در این است که قبل از ادغام سهامدار شرکت سهامی ادغام‌شونده بوده‌اند و بعد از ادغام سهامدار شرکت سهامی ادغام‌کننده می‌شوند. حال اگر به جای دریافت سهام وجه نقد یا مال دیگری اعم از منقول یا غیرمنقول کسب کنند، به دلیل کسب درآمد مشمول مقررات مالیاتی خواهند شد.^{۱۶} متأسفانه قانون‌گذار در مورد نحوه تعیین مالیات بر درآمد صاحبان سرمایه یا دارندگان سهم‌الشرکه سایر شرکت‌های تجاری سکوت نموده است. در نتیجه، نقص و اجمال قوانین موجود ناچار خواننده را به سوی تفسیر هدایت می‌کند. بنابراین به نظر می‌سد از آنجا که نقص قانونی مبنی بر شمول مالیات بر درآمد احتمالی شرکای شرکت‌های ادغام‌شونده در شرکت‌های غیر سهامی وجود ندارد، اخذ مالیات از چنین درآمدهای فاقد محمل قانونی باشد.

از سوی دیگر مطابق بند «الف» ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم، تأسیس شرکت جدید یا افزایش سرمایه شرکت موجود تا سقف مجموع سرمایه‌های ثبت شده شرکت‌های ادغام یا ترکیب شده از پرداخت دو در هزار حق تمبیر موضوع ماده ۴۸ این قانون معاف است. بنابراین معیار سنجش تعلق مالیات به سرمایه شرکت حاصل از ادغام، مجموع میزان سرمایه این شرکت است^{۱۷} که در ادغام ساده از مجموع دارایی و بدهی دو یا چند شرکت ادغام شده حاصل می‌گردد و در ادغام ترکیبی صرفاً معادل جمع دارایی و بدهی شرکت‌های ادغام شده خواهد بود و در صورت افزایش سرمایه بیش از این مقدار، سرمایه مازاد مشمول مالیات قرار خواهد گرفت.

۱۶. بند «ه» ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم: «هرگاه در نتیجه ادغام یا ترکیب، درآمدهای هر یک از سهامداران در شرکت‌های ادغام یا ترکیب شده تعلق گیرد، طبق مقررات مربوط مشمول مالیات خواهد بود.»
 ۱۷. بند «الف» ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم ۱۳۸۰/۱۱/۲۷.

۳-۳- آثار ادغام بر مزدبگیران و مستخدمان شرکت ادغام‌شونده

از جمله آثار نامطلوب ادغام که نظر بسیاری از منتقدان این نهاد را به خود جلب نموده، روبرو شدن با مسأله اخراج کارگران در نتیجه ادغام و یا مواجهه با مازاد نیروی انسانی در صورت پذیرش آنها از جانب شرکت ادغام‌کننده است. از سوی دیگر گاه کارگران نیز به دلایلی از جمله عدم علاقه به موضوع فعالیت شرکت ادغام‌کننده تمایلی به همکاری با شرکت اخیر نخواهند داشت. این امر موجب شده تا همواره دولتمردان به منظور کاهش یا مرتفع نمودن این آثار نامطلوب تمامی تلاش خویش را به کار گیرند.

در این میان قانون‌گذار ایران با در نظر گرفتن واقعیات موجود تمامی تلاش خویش را به کار گرفته تا از طریق تصویب قوانین، دین خود را به این مسأله ادا نماید. لذا ابتدا کارفرمایان شرکت ادغام‌کننده را مکلف کرده تا کارکنان شرکت ادغام‌شونده را در واحد خویش به کار گیرند^{۱۸} و در صورت مواجهه با مازاد نیروی انسانی «نیروی مازاد با دریافت حداقل دو ماه آخرین مزد و مزایا بابت هر سال سابقه کار در واحد یا به وجه دیگری که توافق شود، مطابق ضوابط بند (الف) ماده ۷ قانون بیمه بیکاری مصوب ۱۳۶۹/۶/۲۶ تحت پوشش بیمه بیکاری قرار می‌گیرند. در صورت عدم توافق بین تشکل کارگری واحد و کارفرما، موضوع با نظر طرفین به کارگروهی متشکل از نمایندگان دولت (وزارتخانه‌های صنایع و معادن، کار و امور اجتماعی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) و سازمان تأمین اجتماعی و تشکل‌های عالی کارفرمایی و کارگری احاله و حسب نظر کمیته مذکور، کارگران مازاد با پرداخت حق سنوات مقرر در قانون کار مطابق ضوابط بند (الف) ماده ۷ قانون بیمه بیکاری مصوب ۱۳۶۹/۶/۲۶ تحت پوشش بیمه بیکاری قرار می‌گیرند...»^{۱۹} و «در صورت عدم تمایل بعضی از کارکنان با انتقال به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید، شرکت مزبور مکلف به بازخرید آنان مطابق مقررات قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ می‌باشد...»^{۲۰}

۱۸. بند «الف» ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران: «...»

کارکنان شرکت‌های موضوع ادغام به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید انتقال خواهند یافت ...»

۱۹. ماده ۹ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور ۱۳۸۲/۵/۲۶.

۲۰. بند «الف» ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

۴- نهادهای نظارتی حاکم بر ادغام

همواره رقابت به عنوان عنصری در جهت کاهش قدرت عرضه‌کنندگان کالاها و خدمات در تحمیل نظراتشان به مصرف‌کنندگان و همچنین حمایت منطقی از حقوق مصرف‌کننده و تولیدکننده مورد توجه دولت‌ها و برنامه‌ریزان اقتصادی بوده است. در مقابل انحصار و انحصارگرایی با ایجاد رانت‌های خاص برای عرضه‌کننده کالا یا خدمت مذموم واقع شده است.

از این رو هواداران نظریه رقابت در بازار در طول زمان، تلاش‌های ویژه‌ای را برای از بین بردن انحصار و قدرت‌های انحصارگر به عمل آورده‌اند.^{۲۱}

در عرصه تجارت نیز عمده‌ترین عوامل زمینه‌ساز انحصار به رفتار بنگاه‌ها مرتبط است. بدین معنا که یک بنگاه یا از طریق تراست به صورت توافق با دیگر بنگاه‌ها و رقبای تجاری خود و یا با ادغام در سایر بنگاه‌ها و نهایتاً تشکیل کارتل‌های تجاری در صدد ایجاد انحصار است و یا آنکه با سوء استفاده از سلطه و قدرت خویش به دنبال ایجاد موقعیت‌های انحصاری است.

لذا با هدف جلوگیری از ایجاد انحصارها و به منظور ترویج رقابت دولت‌ها دست به کار شدند. از آنجا که شکل‌گیری ادغام‌ها یکی از اصلی‌ترین عوامل زمینه ساز برای ایجاد انحصار به شمار می‌رفت، بخشی از قوانین رقابتی را به ادغام و چگونگی نظارت بر آن اختصاص دادند.

در این راستا قانون‌گذار ایرانی به منظور همسویی با قافله جهانی در ۲۵ خرداد ۱۳۸۷ به تصویب قانون اجرائی اصل ۴۴ همت گماشت و مواد ۴۴ تا ۸۵ آن را به مبحث رقابت و روش‌های جلوگیری از شکل‌گیری انحصار اختصاص داد. قانون مذکور ابتداء هرگونه تملک سهام یا سرمایه را که موجب اختلال در رقابت گردد ممنوع اعلام کرده^{۲۲} و در ادامه بر مبنای ماده ۴۹ قانون فوق‌الذکر صرفاً ادغام را در مواردی مجاز می‌شمرد که منجر به آثار ذیل نشود:

۱- شیوه‌های غیرمنصفانه تجارت از جمله استتکاف و احتکار در معامله،

۲۱. حمید بهرامی‌راد، «نحوه اجراء سیاست ضد انحصار طلبی مهمترین عامل در حمایت از نوآوری است»،

بررسی‌های بازرگانی، ش ۱۶۴، سال ۱۳۸۰، ص ۷.

۲۲. ماده ۴۸ قانون اجرائی اصل ۴۴ قانون اساسی.

قیمت‌گذاری تبعیض‌آمیز، قیمت‌گذاری تهاجمی، فروش یا خرید اجباری و نظایر آن^{۲۳} در جریان ادغام و یا در نتیجه آن.

۲- افزایش قیمت کالا یا خدمت به طور نامتعارف.

۳- ایجاد تمرکز شدید در بازار.

۴- ایجاد بنگاه یا شرکت کنترل‌کننده در بازار.

با وجود این، در مواردی که پیشگیری از توقف فعالیت بنگاه‌ها و شرکت‌ها یا دسترسی آنها به دانش فنی جز از طریق ادغام امکان‌پذیر نباشد، شروع و ادامه روند ادغام مجاز است، هر چند که منجر به ایجاد تمرکز شدید یا تشکیل بنگاه و شرکت کنترل‌کننده شود. دامنه تمرکز شدید را «شورای رقابت»^{۲۴} تعیین و اعلام می‌کند.^{۲۵}

بدین معنا که بنگاه‌ها و شرکت‌ها می‌توانند در مورد شمول ماده ۴۹ قانون فوق‌الذکر بر اقدامات خود از شورای رقابت کسب تکلیف کنند. شورای رقابت مکلف است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول تقاضا در هر یک از موارد مذکور آن را بررسی و نتیجه را به طور کتبی یا به وسیله دادن پیام مطمئن به متقاضی اعلام کند. در صورت اعلام عدم شمول ماده ۴۹ این قانون به اقدامات موضوع استعلام یا عدم ارسال پاسخ از سوی شورا ظرف مدت مقرر، اقدامات مذکور صحیح تلقی می‌شود.^{۲۶}

با توجه به آنکه مطابق ماده ۵۰ این قانون کسب نظر شورا در خصوص اقدام شرکت‌ها در شکل‌گیری ادغام صرفاً یک اختیار است که همواره امکان عدول از آن وجود دارد، لذا این امکان وجود دارد که در حین و یا پس از تحقق ادغام نیز شورا بتواند «رأساً و یا بر اساس شکایت هر شخصی اعم از حقیقی و یا حقوقی از جمله دادستان کل یا محل، دیوان محاسبات کل کشور، سازمان بازرسی کل کشور، تنظیم‌کننده‌های بخشی، سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت، تشکل‌های صنفی، انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و دیگر سازمان‌های غیردولتی بررسی و

۲۳. ماده ۴۶ قانون اجرائی اصل ۴۴ قانون اساسی.

۲۴. شورای رقابت، شورایی ۱۵ نفره و تنها مرجع رسیدگی به رویه‌های ضدرقابتی است که از میان قضات دیوان عالی کشور، حقوقدانان آشنا به حقوق اقتصاد، صاحب‌نظران اقتصاد، تجارت، صنعت، خدمات و امور مالی تشکیل می‌شود. نک: ماده ۵۴ قانون اجرائی اصل ۴۴ قانون اساسی.

۲۵. تبصره‌های (۱) و (۲) ماده ۴۹ قانون اجرائی اصل ۴۴ قانون اساسی.

۲۶. ماده ۵۰ قانون اجرائی اصل ۴۴ قانون اساسی.

تحقیق در خصوص رویه‌های ضد رقابتی را آغاز و در چارچوب ماده ۶۲ این قانون تصمیم بگیرد.^{۲۷}

این تصمیمات حسب مورد شامل الزام به تعلیق یا دستور به ابطال هرگونه ادغامی است که بر خلاف ممنوعیت ماده ۴۹ این قانون انجام شده و در صورت تحقق کامل ادغام نیز می‌تواند الزام به تجزیه شرکت‌های ادغام شده را در بر بگیرد. همچنین دستور استرداد اضافه درآمد و یا توقیف اموالی که از طریق ارتکاب رویه‌های ضد رقابتی موضوع ماده ۴۹ این قانون تحصیل شده‌اند از طریق مراجع ذیصلاح قضائی، دستور به بنگاه یا شرکت به عدم فعالیت در یک زمینه خاص یا در منطقه یا مناطق خاص، الزام بنگاه‌ها و شرکت‌ها به رعایت حداقل عرضه و دامنه قیمتی در شرایط انحصاری و در نهایت تعیین جریمه نقدی از ده میلیون ریال تا یک میلیارد ریال از دیگر تصمیمات این شورا می‌باشد.

نتیجه

در حقوق ایران، با توجه به عنایت قانون‌گذار در طول هشت سال گذشته به مبحث ادغام شرکت‌های تجاری و در پی تأثیرپذیری از حقوق کشورهای توسعه‌یافته در این خصوص، قوانین و مقررات خاصی در زمینه ادغام به تصویب رسید که به تبیین ادغام، نحوه شکل‌گیری و راه‌های نظارتی بر آن به منظور جلوگیری از ایجاد انحصار و روش‌های غیرمنصفانه رقابت می‌پردازد. این در حالی است که تا پیش از این، مقررات مرتبط با ادغام صرفاً به تعدادی از شرکت‌های دولتی و تعاونی مربوط می‌گردید که به دلیل ماهیت خاص ادغام و مغایرت آن با اصول و قراردادهای از پیش شناخته شده، امکان تسری آن به سایر شرکت‌های تجاری موضوع ماده ۲۰ قانون تجارت ایران وجود نداشت. این امر قانون‌گذار را بر آن داشت که به جبران این نقیصه اقدام کند و به تدوین قوانینی در این زمینه همت گمارد. تصویب ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم و آیین‌نامه اجرائی آن در خصوص شرایط تعلق مالیات بر درآمد دارندگان سهام و سهم‌الشرکه و سرمایه شرکت، بند الف ماده ۴۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی،

۲۷. ماده ۶۳ قانون اجرائی اصل ۴۴ قانون اساسی.

اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در مورد آثار و شرایط تشکیل ادغام و چگونگی حمایت از مستخدمین شرکت‌های ادغام‌شونده و در نهایت قانون اجراء سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی مبنی بر راه‌های جلوگیری از ایجاد انحصار در نتیجه ادغام و نحوه نظارت بر آنها گامی در این راستا بوده است. با این حال همچنان امید به تدوین قوانین جامع‌تر از سوی قانون‌گذار وجود خواهد داشت.

JOURNAL OF LEGAL RESEARCH

VOL. VII, No. 2

Articles

- The ICC and Issue of Arrest Warrant for *Al Bashir*
- Homicide or Injury in Battle
- Research & Development in Nanotechnology and Right to Health
- Challenges of the Concept of “Combatant” in International Humanitarian Law
- Merging Commercial Companies in the Iranian Laws
- Sanction against Iranian Aviation: An Approach to the Chicago Convention

Special Issue: Challenges of Real Estate Transactions in the Iranian Legal System

- The Role of Official Documents in Real Estate Transactions
- Role of Notaries Public in Regulating Real Estate Transactions and its Legal Vacuums
- Deficiencies Caused by the Insertion of Regional rather than Actual Prices
- Advance Selling of Flats: Legal Nature and Working Procedures for Official Registrations
- Proving the Claim of Ownership: A Legal Analysis

Critique: The Draft of Iranian Commercial Code

- The Method of the Drafting the Commercial Code
- The 2005 Cabinet Draft to Modify the Commercial Code
- The 1-6 Chapters of the Commercial Draft
- The 5 & 7 Chapters of the Commercial Draft
- Independent Guarantees in the Provisions of the Commercial Draft
- Merging Companies in the Commercial Draft

ISSN: 1682-9220

S. D. I. L.
The S.D. Institute of Law
Research & Study